

lletres

LARTSINIM ÉS MINISTRAL

L'ESCRITOR GIRONÍ VA CONREAR LA NARRATIVA POLICÍACA I PSICOANALÍTICA

L'any 1949, la prestigiosa Biblioteca Oro de l'Editorial Molino, especialitzada en literatura policíaca, va publicar *El caso del psicoanálisis*, la primera d'un seguit de novel·les que recollien els casos protagonitzats pel doctor Ludwig van Zigman. L'autor d'aquesta sèrie era J. Lartsinim i poc podia sospitar el lector d'aquells anys que, tot llegint del revés aquesta paraula bifront, apareixia el veritable nom de l'autor: J. Ministral.

JOAN MANUEL SOLDEVILLA ALBERTÍ > TEXT

Jaume Ministral i Masià (Girona, 1914 - Barcelona, 1982) va ser una figura singular que té una posició de privilegi en la cultura gironina de la segona meitat del segle xx. L'any 1999 la *Revista de Girona* li va dedicar un exhaustiu dossier que analitzava àmpliament la seva aportació cultural i artística, especialment la feta en llengua catalana, i aportava suggeridors testimonis personals de familiars i amics. Mestre de formació i professió, Ministral treballà també en el món editorial, vinculat a l'Editorial Marín -dedicada a la divulgació cultural- alhora que desenvolupava una singular i variada producció literària. En castellà va publicar la seva primera obra, *¡Vaya equipo!* (1946), una més que interessant novel·la juvenil here-

va de la tradició de Folch i Torres però amb propostes formals i temàtiques força innovadores, una mena de balda perduda entre el creador de les *Pàgines viscudes* i el molt posterior *El zoo d'en Pitus*, de Sebastià Sorribas. A més de la seva obra firmada com a Lartsinim també va escriure en castellà llibres de

Va ser un precursor de la figura de l'escriptor que es mou per diversos mitjans: va ser autor de teatre, guionista radiofònic i el responsable dels guions d'una de les primeres sèries d'èxit de la televisió en català

divulgació i novel·les de ciència-ficció. En català la seva producció fou multiforme i diversa, i va anar des de la novel·la de formació en clau humorística de *Tramuntana boja* (1981) fins al retrat costumista de *Ciutat petita i delicada* (1975), potser la seva millor obra, reeditada fa pocs anys (Curbet, 2005). Per si tot això fos poc, va ser un veritable precursor de quelcom tan habitual avui dia com és la figura de l'escriptor que es mou per diversos mitjans: va ser autor de teatre, guionista radiofònic d'èxit -*El humor y la radio* es va mantenir en antena a Radio Nacional al llarg de vint anys- i el responsable dels guions d'una de les primeres sèries d'èxit de la televisió en català, *Doctor Caparrós, medicina general* (1979), protagonitzada pel legendari Joan Capri.

>> Jaume Ministral i Masià.
Girona, 1914 - Barcelona, 1982.

La literatura policíaca i l'Editorial Molino

La Biblioteca Oro va ser una de les col·leccions estrella de l'Editorial Molino al llarg de diverses dècades. Iniciada a mitjan anys trenta amb diverses línies -sèrie groga, de temàtica policíaca; sèrie vermella, *western* i aventura; sèrie blava, amb els clàssics del gènere d'aventures- i reconvertida amb el pas dels anys -Selecciones Biblioteca Oro, Biblioteca Oro Bolsillo-, va ser pionera en la creació d'un producte d'alta qualitat però de preu assequible. Amb una força gràfica impressionant -les portades de Bocquet, Bosch o Longoria segueixen sent actualment uns treballs admirables d'il·lustració i amb una nòmina de traductors de gran nivell -els novel·listes Guillermo López Hipkiss, H. C. Granch, Manuel Vallvé o José Mallorquí, entre altres-, la Biblioteca Oro popularitzà personatges com Nero Wolfe, Charlie Chan, Philo Vance, Hercules Poirot o Perry Mason. Si bé la gran majoria d'autors eren anglosaxons, a principi dels anys quaranta, quan hi havia dificultat per aconseguir material estranger i a Espanya es començava a redefinir el mercat de la novel·la popular -no faltava

gaire perquè s'imposés el *bolsilibro* de Bruguera-, Molino va apostar per autors de l'Estat. Fos per problemes en la contractació d'autors forans o per la voluntat de concòrdar amb els temps autàrquics que es vivien, entre 1942 i 1946 es van publicar sis títols firmats per Figueroa Campos i Juan Montoro -ambdós eren pseudònims de José Mallorquí, el pare d'El Coyote- i vuit novel·les més de sengles autors: Guzmán Prado, Antonio Torralbo, Vicente Arias, José J. Morán -pseudònim de Juan José Mira, posterior premi Planeta l'any 1953-, Manuel Vallvé, Ignacio Sandoval, Arturo Benet i Pedro Guirao. L'experiment de publicar autors espanyols no devia acabar de qua-

Ministral va saber crear un personatge que es mostrava a ulls dels lectors com un jove psiquiatre que només semblava motivar-se quan es trobava amb una enigmàtica psicopatia

llar, ja que no va tenir continuïtat, però pocs anys després l'editorial va decidir apostar per les novel·les de Ministral, el qual va estrangeritzar el seu cognom i va aconseguir captar l'atenció dels lectors al llarg de cinc anys.

Ministral/Lartsinim va oferir al públic un producte realment singular: en una col·lecció on la figura del detectiu era omnipresent -fos un investigador privat, un inspector de policia o un advocat-, les seves novel·les tenien com a protagonista un metge, més concretament un psicoanalista. Les coordenades històriques semblaven propícies, ja que a final dels anys quaranta, el cinema i la literatura, més enllà de la febre surrealista dels anys vint, havien començat a divulgar i popularitzar -amb rigor variable- les aportacions de Sigmund Freud. Des de pel·lícules com *La dona pantera* (1942), de Jacques Tourneur, *Spellbound* (1945), d'Alfred Hitchcock, *Secret beyond the door* (1947), de Fritz Lang, o fins i tot *Planeta prohibit* (1956), de Fred M. Wilcox, passant per peces dramàtiques com *La llave en el desván* (1951), d'Alcandro Casona, podem parlar d'una certa moda psicoanalista, a la qual no va ser aliena l'aparició de les novel·les de Lartsinim; a l'inici de la primera novel·la de la sèrie l'editor va publicar una nota prou eloqüent: «Apartándose del camino trillado de lo puramente policíaco, su autor se adentra decididamente por el terreno casi virgen del relato de intriga que tiene por tema un problema psicopatológico. El psicoanálisis [...], los estudios sobre el subconsciente, tema tan sugestivo para las nuevas generaciones, servirán de eje a los relatos que la pluma de este joven autor no tardará en ofrecernos».

Les novel·les del professor Ludwig van Zigman

Sis van ser els títols publicats per Ministral a la col·lecció: *El caso del psicoanálisis* (1949), *La señorita de la mano de cristal* (1950), *El caso de la grafología* (1951), *El doctor no recibe* (1952), *Sencillemente una cinta de màquina* (1952) i *La pista de los actos fallidos* (1953). En tots sis, el paper de protagonista i narrador va recaure en el doctor Ludwig van Zigman, que es presentava en els

termes següents: «Nacido en Heemstede, no lejos de Amsterdam. Soy médico psiquiatra y he sido discípulo del profesor austríaco Segismundo Freud». Sense cap mena de dubte Minstral va saber crear un personatge de notable força i magnetisme ja que, més enllà de les seves aptituds professionals com a psicoanalista, Zigman es mostrava a ulls dels lectors com un jove psiquiatre força mandrós que només semblava motivar-se quan es trobava amb una enigmàtica psicopatia. Amb perseverança i talent aconseguia desvetllar els més profunds misteris de la psique dels seus pacients i descobria amb freqüència que, més enllà de les disfuncions, hi havia un cas criminal que havia de ser resolt. Sempre disposat a fer un bon tiberi o a fumar una bona pipa, Zigman duia una vida retirada a la seva vila natal de Heemstede, on vivia feliç sota l'empara de la seva mare, una excel·lent cuinera que semblava alimentar-li un enorme complex d'Èdip.

El cicle de novel·les és irregular, i si bé al començament hi ha una clara voluntat de difondre els principis i mètodes freudians –així passa a *El caso del psicoanàlisis*–, a mesura que avança la sèrie aquesta evoluciona cada cop més cap a la narració policíaca pura i cap al retrat de personatges i ambients. La temàtica psicoanalítica passa de ser troncal a accessòria, potser per evitar repetir un esquema on les interpretacions dels somnis, dels actes impulsius o de les fòbies generessin un cert empobriment narratiu. Malgrat això, les narracions se sostenen magníficament gràcies a un equilibrat to irònic que permet al narrador i protagonista burlar-se subtilment tant dels procediments psiquiàtrics com dels mecanismes de la novel·la policíaca.

Girona com a territori exòtic

Els referents de Minstral són clars i són esmentats de forma explícita en les novel·les: Poe, Conan Doyle, Chesterton i Agatha Christie. Potser per aquesta evident filiació anglosaxona de la sèrie, el primer títol es desenvolupa a Anglaterra, en una solitària mansió –Steel Manor– propera a la ciutat de Salisbury. Malgrat això, a partir d'aquest primer relat l'autor opta per una cosmopolita

diversitat d'escenaris que porten el protagonista per terres de Suècia –*La señorita de la mano de cristal*–, per una flaubertiana i asfixiant Rouen –*El caso de la grafología*–, pels polders holandesos i per la ciutat d'Amsterdam –*El doctor no recibe* i *La pista de los actos fallidos*– i, ja en el sùmmum de l'exotisme, per una Barcelona que fa poc anys ha patit els estralls de la guerra civil. *Sencillamente una cinta de máquina* situa l'acció en l'any 1942 a Barcelona, i Minstral, que ens havia ofert detallades descripcions de Rouen, Estocolm, Amsterdam o Goteborg, es diverteix oferint un magnífic retrat de la ciutat des de la perspectiva d'una doble mirada estrangera: la del personatge-narrador, l'holandès Ludwig Van Zigman, i la de l'autor d'enigmàtic origen estranger. Ubicada l'acció en una ciutat on encara són presents les destrosses dels bombardejos de la guerra i on s'entrecreuen delinqüents amb espies aliats o agents secrets de l'eix, la narració es mou tant per l'alta societat barcelonina com pel menestral Poble Nou o pel bulliciós i pecaminós Paral·lel. Fins i tot es permet una mena de broma privada descrivint una excur-

Minstral va ser un personatge inclassificable que sempre va actuar amb la llibertat de l'outsider

sió a Girona, a menjar anques de grana en un *merendero* ubicat prop del riu: «Cruzamos el puente de hierro. El río, turbio y murmurador a causa de las lluvias, rugía a sus pies. El merendero tenía dispuestas unas mesas bajo unos árboles, a cinco metros del nivel del agua. Al otro lado de la corriente el parque de plátanos gigantescos y numerosos formaba una masa de verdor de la que sobresalían los dos campanarios blancos, espectrales».

La sèrie es va mantenir durant cinc anys, compartint catàleg amb autors com Stanley Gardner, Agatha Christie o Rex Stout. L'editorial va vetllar amb especial cura per la sèrie; en són bones mostres no només la seva continuïtat sinó detalls reveladors com que ocupés un número especial de la Biblioteca Oro, el 300, o que totes sis novel·les disposessin del mateix equip d'il·lustradors: Bocquet –el dibuixant estrella de la casa– en les portades a colors i Saló en les il·lustracions interiors en blanc i negre, la qual cosa donava una solidesa i coherència al producte no sempre habitual. En una iniciativa sorprenent en la dinàmica editorial de l'època, el darrer títol de la sèrie, *La pista de los actos fallidos*, s'iniciava amb una nota del mateix Lartsinim on aquest explicava quina havia estat la seva intenció al llarg de la col·lecció.

Al juny de 1953 va aparèixer la darrera novel·la protagonitzada pel doctor Zigman, i així es va cloure definitivament una de les més sòlides, originals i interessants iniciatives de crear una tradició autòctona de narrativa policíaca, que tant de bo algun editor s'animi a reprendre. Un cop més, Minstral s'avançava al seu temps i oferia un producte tan difícil de classificar com ho va ser ell: catòlic i bonhomíus en anys d'integrisme, catalanista en temps de persecució cultural, gironí a Barcelona, massa lliberal per al franquisme i massa conservador per a les joves generacions de la transició. Minstral va ser un personatge inclassificable que sempre va actuar amb la llibertat de l'outsider. Potser per això avui el recordem.

Joan Manuel Soldevilla Albertí
és catedràtic de llengua i literatura i estudis de la narrativa popular.